

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

з дисципліни
«ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ»
для змішаної форми навчання

рівень вищої освіти: другий (магістерський)
галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»
спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
освітня програма: «Міжнародна інформаційна безпека»
вид дисципліни: за вибором
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Укладач: канд. юрид. наук, доц. Доценко О. М.

2020 / 2021 навчальний рік

1. НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ (РОЗШИРЕНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ)

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Тема 1. Теоретичні засади національного інформаційного простору.

ЛЕКЦІЯ 1. Теоретичні засади національного інформаційного простору.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Концепція інформаційного суспільства. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 року: мета, основні положення. Основні положення документів, затверджених у рамках Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (Женева, 2003 – Туніс, 2005): Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті»; Женевський план дій; Туніська програма для інформаційного суспільства; Туніське зобов'язання з питань інформаційного суспільства. Основні принципи інформаційного суспільства. Типи і моделі побудови інформаційного суспільства.

2. Стан розвитку інформаційного суспільства в Україні. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 № 537-V. Завдання, цілі та напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні. Національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні. Організаційно-правові основи розвитку інформаційного суспільства в Україні. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: мета, принципи, завдання, етапи та основні напрями реалізації.

3. Поняття інформаційного простору та інформаційної сфери. Поняття інформаційного простору та інформаційної сфери. Структура інформаційного простору. Функції інформаційного простору. Співвідношення понять «інформаційний простір» та «кіберпростір». Інформаційний простір у мережі Інтернет: правове регулювання та контроль.

4. Поняття та основні характеристики національного інформаційного простору. Поняття та основні характеристики національного інформаційного простору. Мета формування і розвитку національного інформаційного простору України. Завдання захисту національного інформаційного простору за досвідом ведення гібридної війни на сході України.

Література:

Основна: 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 16, 19, 21, 22, 25, 26, 27.

Додаткова: 2, 3, 7, 9, 18, 25, 30.

Тема 2. Інформаційна безпека в контексті національної безпеки держави.

ЛЕКЦІЯ 2. Інформаційна безпека в контексті національної безпеки держави.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та сутність національної безпеки держави. Підходи до визначення поняття «національна безпека держави». Поняття національної безпеки України. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Стратегія національної безпеки України. Фундаментальні національні інтереси України. Основні цілі Стратегії національної безпеки України. Актуальні загрози національній безпеці України. Основні напрями державної політики національної безпеки України.

2. Поняття та сутність інформаційної безпеки держави. Поняття інформаційної безпеки держави. Пріоритети забезпечення інформаційної безпеки відповідно до Закону України «Про Національну безпеку». Суб'єкти та механізми забезпечення інформаційної безпеки України. Проект Концепції інформаційної безпеки України. Доктрина інформаційної безпеки України. Мета та принципи Доктрини інформаційної безпеки України. Національні інтереси України в інформаційній сфері. Актуальні загрози національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері. Пріоритети державної політики в інформаційній сфері. Механізм реалізації Доктрини інформаційної безпеки України.

Література:

Основна: 1, 4, 8, 9, 10, 17, 18, 22, 24, 36.

Додаткова: 1, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 15, 17, 20, 22, 25, 26, 28, 32, 33.

Тема 3. Інституційно-правові засади захисту національного інформаційного простору України.

ЛЕКЦІЯ 3. Інституційно-правові засади захисту національного інформаційного простору України.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Основні правові акти України у сфері захисту національного інформаційного простору: Закон України «Про інформацію» 1992 року; Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» 1994 року; Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» 2017 року; Закон України «Про національну безпеку» 2018 року; Указ Президента України № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»; Указ Президента України № 96/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»; Указ Президента України № 247/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України».

2. Основні інституції України, що мають повноваження у сфері захисту національного інформаційного простору. Роль Міністерства цифрової трансформації України та Міністерства інформаційної політики України у сфері захисту національного інформаційного простору України. Роль Державного центру кіберзахисту та протидії кіберзагрозам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також його спеціалізованого структурного підрозділу CERT-UA у сфері захисту національного інформаційного простору України. Роль Служби безпеки України та Департаменту кіберполіції Національної поліції України у сфері захисту національного інформаційного простору України.

Література:

Основна: 4, 8, 10, 14, 15, 17, 18, 19, 22.

Додаткова: 1, 5, 6, 10, 12, 14, 16, 21, 23, 24, 25, 31.

Тема 4. Досвід захисту національного інформаційного простору в інших країнах
ЛЕКЦІЯ 4. Досвід захисту національного інформаційного простору в інших країнах

Час проведення – 4 год.

Навчальні питання:

1. Захист національного інформаційного простору в США. Нормативно-правові інструменти захисту національного інформаційного простору США. Інституційні інструменти захисту національного інформаційного простору США.

2. Захист національного інформаційного простору в країнах Європи. Особливості захисту національного інформаційного простору Великої Британії. Особливості захисту національного інформаційного простору Швейцарії. Особливості захисту національного інформаційного простору країн ЄС.

3. Захист національного інформаційного простору в країнах Азії. Особливості захисту національного інформаційного простору Японії. Особливості захисту національного інформаційного простору Китаю. Особливості захисту національного інформаційного простору Ізраїлю.

Література:

Основна: 2, 3, 4, 13, 20, 23, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37.

Додаткова: 19, 27, 29, 32.

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Тема 1: Теоретичні засади національного інформаційного простору.

Практичне заняття 1: Теоретичні засади національного інформаційного простору.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання для розгляду на практичному занятті:

1. Концепція інформаційного суспільства.
2. Стан розвитку інформаційного суспільства в Україні.
3. Поняття інформаційного простору та інформаційної сфери.
4. Поняття та основні характеристики національного інформаційного простору.

Питання для контролю засвоєння знань:

- 1) Дайте загальну характеристику Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 року.
- 2) У чому полягає значення Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства WSIS (Женева, 2003 – Туніс, 2005) для побудови глобального інформаційного суспільства?
- 3) Назвіть головні принципи побудови інформаційного суспільства відповідно до Декларації принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» від 12.12.2003 року.
- 4) Охарактеризуйте європейську модель побудови інформаційного суспільства.
- 5) Визначте завдання, цілі та напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні.
- 6) Визначте етапи та основні напрями реалізації Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні.
- 7) Розкрийте функції інформаційного простору.

- 8) Дайте характеристику співвідношення понять «інформаційний простір» та «кіберпростір».
- 9) Дайте визначення поняття «національний інформаційний простір».
- 10) Визначте мету формування і розвитку національного інформаційного простору України.

Література:

Основна: 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 16, 19, 21, 22, 25, 26, 27.

Додаткова: 2, 3, 7, 9, 18, 25, 30.

Самостійна робота – 16 год.

Завдання для самостійної роботи здобувачів:

1. Ознайомитися з лекційним матеріалом та з рекомендованою літературою за темою та бути готовими відповідати на усні запитання за навчальними питаннями практичного заняття (3 год.).
2. Підготувати презентації доповідей з наступних тем (на вибір) (3 год.):
 - 1) Електронне урядування в Україні.
 - 2) Західний тип побудови інформаційного суспільства.
 - 3) Азійський тип побудови інформаційного суспільства.
2. Ознайомитися та проаналізувати наукову статтю Солдатенко О. «Інформаційний простір у мережі Інтернет: правове регулювання та контроль» <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/27.pdf> та бути готовими до дискусії та обґрунтування своєї точки зору щодо інформації, наведеної у статті (4 год.).
3. Ознайомитися зі статтею Косогова О. М., Сірик А. О. «Завдання захисту національного інформаційного простору за досвідом ведення гібридної війни РФ на сході України» http://nbuv.gov.ua/UJRN/soivt_2017_1_7 та бути готовими до дискусії та обґрунтування своєї точки зору щодо інформації, наведеної у статті (4 год.).
5. Розробити таблицю на тему: «Порівняльна характеристика інформаційного та кіберпростору» (2 год.).

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Усне опитування та навчальна дискусія за навчальними питаннями для розгляду на практичному занятті.
2. Захист презентацій доповідей.
3. Навчальна дискусія за науковою статтею Солдатенко О. «Інформаційний простір у мережі Інтернет: правове регулювання та контроль».
4. Навчальна дискусія за науковою статтею Косогова О. М., Сірик А. О. «Завдання захисту національного інформаційного простору за досвідом ведення гібридної війни РФ на сході України».
5. Виконання тестових завдань.

Тема 2. Інформаційна безпека в контексті національної безпеки держави

Практичне заняття 2: Інформаційна безпека в контексті національної безпеки держави

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання для розгляду на практичному занятті:

1. Поняття та сутність національної безпеки держави.
2. Поняття та сутність інформаційної безпеки держави.

Питання для контролю засвоєння знань:

- 1) Охарактеризуйте підходи до визначення поняття «національна безпека держави».
- 2) Дайте визначення національної безпеки України.
- 3) Назвіть основні цілі Стратегії національної безпеки України.
- 4) Охарактеризуйте актуальні загрози національній безпеці України.
- 5) Визначте напрями державної політики національної безпеки України.
- 6) Дайте визначення інформаційної безпеки держави.
- 7) Визначте національні інтереси України в інформаційній сфері.
- 8) Визначте пріоритети забезпечення інформаційної безпеки відповідно до Закону України «Про Національну безпеку».
- 9) Визначте актуальні загрози національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері.
- 10) Розкрийте пріоритети державної політики в інформаційній сфері.

Література:

Основна: 1, 4, 8, 9, 10, 17, 18, 22, 24, 36.

Додаткова: 1, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 15, 17, 20, 22, 25, 26, 28, 32, 33.

Самостійна робота – 14 год.

Завдання для самостійної роботи здобувачів:

1. Ознайомитися та проаналізувати Проект Концепції інформаційної безпеки України http://mip.gov.ua/done_img/d/30-project_08_06_15.pdf та скласти план-конспект основних його положень (3 год.).
2. Ознайомитися та проаналізувати наукову статтю Ткачук Т. «Сучасні загрози інформаційній безпеці держави: теоретико-правовий аналіз» <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/38.pdf> (4 год.).
3. Підготувати есе на тему: «Виклики і загрози національній безпеці держави в інформаційній сфері» (5 год.).
4. Підготувати розгорнуту схему на тему: «Основні підходи до розуміння сутності поняття «національна безпека держави» (2 год.).

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Усне опитування та навчальна дискусія за навчальними питаннями для розгляду на практичному занятті.
2. Навчальна дискусія за Проектом Концепції інформаційної безпеки України.
3. Навчальна дискусія за науковою статтею Ткачук Т. «Сучасні загрози інформаційній безпеці держави: теоретико-правовий аналіз».
4. Виконання тестових завдань.

Тема 3. Інституційно-правові засади захисту національного інформаційного простору України.

Практичне заняття 3: Інституційно-правові засади захисту національного інформаційного простору України.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання для розгляду на практичному занятті:

1. Основні правові акти України у сфері захисту національного інформаційного простору.

2. Основні інституції України, що мають повноваження у сфері захисту національного інформаційного простору.

Питання для контролю засвоєння знань:

- 1) Дайте загальну характеристику Закону України «Про інформацію» 1992 року.
- 2) Дайте загальну характеристику Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» 1994 року.
- 3) Дайте загальну характеристику Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» 2017 року.
- 4) Дайте загальну характеристику Указу Президента України № 96/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України».
- 5) Перерахуйте основні інституції України, що мають повноваження у сфері захисту національного інформаційного простору.
- 6) Розкрийте роль Міністерства цифрової трансформації України у сфері захисту національного інформаційного простору України.
- 7) Розкрийте роль Міністерства інформаційної політики України у сфері захисту національного інформаційного простору України.
- 8) Розкрийте роль Служби безпеки України у сфері захисту національного інформаційного простору України.
- 9) Розкрийте роль Департаменту кіберполіції Національної поліції України у сфері захисту національного інформаційного простору України.
- 10) Дайте характеристику діяльності CERT-UA у сфері захисту національного інформаційного простору України.

Література:

Основна: 4, 8, 10, 14, 15, 17, 18, 19, 22.

Додаткова: 1, 5, 6, 10, 12, 14, 16, 21, 23, 24, 25, 31.

Самостійна робота – 18 год.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитися з лекційним матеріалом та з рекомендованою літературою за темою та бути готовими відповідати на усні запитання за навчальними питаннями практичного заняття (3 год.).

2. Підготувати презентації доповідей з наступних тем (на вибір) (3 год.):

1) Роль Державного центру кіберзахисту та протидії кіберзагрозам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також його спеціалізованого структурного підрозділу CERT-UA у сфері захисту національного інформаційного простору України.

2) Роль Служби безпеки України та Департаменту кіберполіції Національної поліції України у сфері захисту національного інформаційного простору України.

3) Роль Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України у сфері захисту національного інформаційного простору України.

2. Підготувати схеми на теми: «Основні правові акти України у сфері захисту національного інформаційного простору»; «Основні інституції України, що мають повноваження у сфері захисту національного інформаційного простору» (3 год.).

3. Ознайомитися та проаналізувати наукову статтю Онкович А. «Соцмережа Фейсбук та захист українського інформаційного простору в умовах російсько-українського конфлікту» <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/206131/206151> (4 год.).

4. Підготувати есе на тему: «Сучасний стан та перспективи розвитку інституційно-правових інструментів захисту національного інформаційного простору в Україні» (5 год.).

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Усне опитування та навчальна дискусія за навчальними питаннями для розгляду на практичному занятті.
2. Захист презентацій доповідей.
3. Навчальна дискусія за науковою статтею Онкович А. «Соцмережа Фейсбук та захист українського інформаційного простору в умовах російсько-українського конфлікту».
4. Захист есе.
5. Виконання тестових завдань.

Тема 4. Досвід захисту національного інформаційного простору в інших країнах
Практичне заняття 4: Досвід захисту національного інформаційного простору в інших країнах

Час проведення – 4 год.

Навчальні питання для розгляду на практичному занятті:

1. Захист національного інформаційного простору в США
2. Захист національного інформаційного простору в країнах Європи.
3. Захист національного інформаційного простору в країнах Азії.

Питання для контролю засвоєння знань:

- 1) Охарактеризуйте нормативно-правові інструменти захисту національного інформаційного простору США.
- 2) Охарактеризуйте інституційні інструменти захисту національного інформаційного простору США.
- 3) Дайте характеристику Першої національної стратегії інформаційної безпеки Японії 2006 року.
- 4) Дайте характеристику Національної стратегії кібербезпеки Японії 2015 року.
- 5) Дайте характеристику Національної програми з інформаційної безпеки Великої Британії 2011 року.
- 6) Розкрийте особливості захисту національного інформаційного простору Швейцарії.
- 7) Розкрийте особливості захисту національного інформаційного простору країн ЄС.
- 8) Розкрийте особливості захисту національного інформаційного простору Туреччини.
- 9) Дайте характеристику Стратегії кібербезпеки Туреччини 2012 року.
- 10) Дайте характеристику діяльності Аудіовізуальної вищої ради Бельгії у сфері захисту національного інформаційного простору.

Література:

Основна: 2, 3, 4, 13, 20, 23, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37.
Додаткова: 19, 27, 29, 32.

Самостійна робота – 22 год.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитися з лекційним матеріалом та з рекомендованою літературою за темою та бути готовими відповідати на усні запитання за навчальними питаннями практичного заняття (3 год.).

2. Підготувати презентації доповідей з наступних тем (на вибір – перші 3 на перші дві години заняття, четверта тема – на другі дві години заняття) (6 год.):

- 1) Особливості захисту національного інформаційного простору Японії.
- 2) Особливості захисту національного інформаційного простору Китаю.
- 3) Особливості захисту національного інформаційного простору Ізраїлю.
- 4) Особливості захисту національного інформаційного простору країни ЄС (на вибір).

3. Розробити таблицю на тему: «Порівняльна характеристика захисту національного інформаційного простору в Україні та в країнах ЄС» (4 год.).

5. Підготувати есе на тему «Співробітництво України та ЄС у сфері захисту національного інформаційного простору» (5 год.).

4. Поділитися на дві групи та підготувати питання здобувачам іншої групи за всіма темами курсу для колоквиуму (4 год.).

Завдання для роботи на практичному занятті:

1. Усне опитування та навчальна дискусія за навчальними питаннями для розгляду на практичному занятті.
2. Захист презентацій.
3. Презентація та захист порівняльної таблиці.
4. Захист есе.
5. Колоквиум за питаннями, що були підготовлені групами здобувачів за всіма темами курсу.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ММ-ПРЕЗЕНТАЦІЙ ДОПОВІДЕЙ (з використанням Microsoft PowerPoint)

Мультимедійна презентація – інструмент, що дозволяє передавати інформацію у візуалізованому, схематичному вигляді, що підвищує її цінність.

Загальні вимоги: наявність титульного слайду, на якому зазначаються: тема доповіді, ПІБ здобувача, навчальна група та факультет; дотримання єдиного стилю оформлення усіх слайдів; дотримання прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (відсутність точки в заголовках і т. д.); перелік використаних джерел (на останньому слайді); не менше 15 слайдів.

Вимоги до дизайну: використання корпоративного шаблону факультету (наявність на всіх слайдах назви, логотипу та електронної адреси факультету МЕВ та ТБ); використання не більше трьох кольорів на одному слайді (один для фону, другий для заголовків, третій для тексту); при виборі кольору тексту та заливки діаграм дотримуватись правила 3-х кольорів – використовувати три основні кольори та їх відтінки; уникати зміни фону слайдів (у виключних випадках, використовувати комфортні тони).

Вимоги до вмісту слайдів: на слайді бажано подавати: одне ключове поняття; 7–8 рядків тексту; одну діаграму з аналітичним коментарем; одну схему SmartArt; зміст презентації має відповідати меті та завданням доповіді; розташування інформації на слайді – переважно горизонтальне, зверху вниз по головній діагоналі; найбільш важлива інформація має розташовуватися в центрі екрану; якщо на слайді картинка – напис розміщується під нею.

Вимоги до тексту: стислість і лаконічність викладу, максимальна інформативність тексту; для подання текстового матеріалу використовувати шрифт з розміром – 20 пт, мінімально і лише у виключних випадках – 14 пт; використовувати шрифти без зарубок і не більше 1–2-х варіантів шрифтів; довжина рядка не більше 36 знаків; відстань між рядками рекомендована усередині абзацу 1,5, а між –абзаців – 2 інтервали; форматовувати

текст по ширині, не допускати «рваних» країв тексту; підкреслення використовується лише в гіперпосиланнях.

Вимоги до візуального і анімаційного ряду: матеріал має бути структурований, у тому числі в схемах та організаційних діаграмах; матеріал за потреби підкріплювати доречними графічними зображеннями та відео-фрагментами; цифрові дані краще представляти у вигляді таблиць та діаграм, витриманих у стриманих кольорах; давати посилання на мультимедійний зміст і хмарні дані через функцію гіперпосилання; якість зображення (контраст зображення по відношенню до фону; відсутність «зайвих» деталей на фотографії або картинці, яскравість і контрастність зображення); якість музичного ряду (ненав'язливість музики, відсутність сторонніх шумів); ефекти анімації застосовувати для акцентування уваги на визначених моментах, поетапного виведення вмісту слайду на екран, для демонстрації руху або послідовності дій.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ЕСЕ

Есе – самостійна творча письмова робота, ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу.

Мета есе полягає в розвитку навичок самостійного творчого мислення й письмового послідовного викладу власних думок.

Есе дозволяє авторові навчитися чітко й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причиново-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; володіти науковим стилем мовлення.

Есе виражає індивідуальні враження й міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Відносно обсягу й функції межує, з одного боку, з науковою статтею й літературним нарисом (з яким есе нерідко плутають), з іншого боку – з філософським трактатом. Есеїстичному стилю властиві образність, рухливість асоціацій, нерідко антитиповість мислення, орієнтування на інтимну відвертість і розмовну інтонацію.

Види есе:

1) Вільне – невеликий обсяг (7–10 речень); вільна форма і стиль викладу; довільна структура; обов'язкова вимога – наявність позиції автора.

2) Формальне – дотримання структури тексту; наявність відповідних компонентів (тези, аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновки); обґрунтування (аргументування) тези.

Види формального есе:

- інформаційне (есе-розповідь, есе-визначення, есе-опис);
- критичне;
- есе-дослідження (порівняльне есе, есе-протиставлення, есе причини-наслідку, есе-аналіз).

Вимоги до формального есе:

1. Обсяг – 2–3 сторінки тексту (200–300 слів).
2. Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.
3. Кожен абзац есе розкриває одну думку.
4. Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідеї есе, власної позиції автора.
5. Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до обговорюваного питання, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.

6. Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.

7. Есе має містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Есе повинне містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в рамках дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми.

Структура есе:

Есе складається з таких частин – вступ, основна частина, висновок.

Вступ – обґрунтування вибору теми есе (1–2 абзаци). На цьому етапі дуже важливо правильно сформулювати тезу, яку Ви розкриєте в основній частині. У вступі фокусується увага на проблематиці есе, ставляться ключові питання. Не зайвим буде вказівка на актуальність (значимість для сучасного суспільства) проблеми есе. На цьому етапі дуже важливо правильно сформулювати питання, на які ви збираєтеся знайти відповідь у ході свого дослідження. При роботі над вступом можуть допомогти відповіді на наступні питання: «Чи потрібно давати визначення термінам, що пролунали в темі есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є важливою в даний момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібних підтем?» і т. д. Використовуйте «пастки» для залучення уваги, такі як: цитата, вірш, питання, роздуми, незвичайні факти, ідей або смішні історії. Немає необхідності висловлювати в першій пропозиції основну думку. Уникайте таких фраз, як «Це есе про...» або «Я збираюся говорити про...».

Основна частина – теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання (3–5 абзаци). Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій. Тут мало погодитися або не погодитися з чиеюсь думкою, необхідно продовжити або доповнити її. Аргументи повинні бути послідовними. Кожна думка має підкріплюватися доказами. У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один абзац повинен містити тільки одне твердження й відповідний доказ. Виражайте свої думки зрозуміло. Підкріплюйте основні ідеї фактами, роздумами, ідеями, яскравими описами, цитатами або іншою інформацією чи матеріалами. Один зі способів визначення основних пунктів есе та логічності висвітлення теми в цілому – використання підзаголовків для позначення в головній частині ключових моментів аргументованого викладення.

Висновок – узагальнення й аргументовані висновки до теми, які підсумовують есе або ще раз вносять пояснення, підкріплюють зміст і значення викладеного в основній частині (1–2 абзаци). Продемонструйте вашу позицію щодо порушеної проблеми. Методи, що рекомендують для складання висновка: повторення, ілюстрація, цитата. Висновок може містити такий дуже важливий, що доповнює есе, елемент як вказівка на застосування дослідження, на розвиток взаємозв'язків з іншими проблемами.

При оцінюванні есе в центрі уваги знаходиться: здібність розуміти, оцінювати та встановлювати зв'язки між ключовими моментами проблем та запитань; уміння диференціювати протилежні підходи та моделі, застосовуючи їх до емпіричного матеріалу або дискусії з принципових питань; здібність критично та незалежно оцінити наявні дані, точку зору, позицію, аргументи; здатність до застосування аналітичних підходів, моделей тощо.

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ, ЗАЛІКОВИХ РОБІТ

Перелік питань до заліку

Заліковий білет містить 40 тестових завдань.

Питання для підготовки:

1. Основні положення Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 року: мета, основні положення.
2. Основні положення підсумкових документів Женевського етапу Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства.
3. Основні положення підсумкових документів Туніського етапу Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства.
4. Основні принципи інформаційного суспільства.
5. Типи і моделі побудови інформаційного суспільства.
6. Організаційно-правові основи розвитку інформаційного суспільства в Україні.
7. Завдання, цілі та напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні.
8. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: мета, принципи, завдання, етапи та основні напрями реалізації.
9. Поняття інформаційного простору та інформаційної сфери.
10. Структура та функції інформаційного простору.
11. Співвідношення понять «інформаційний простір» та «кіберпростір»
12. Поняття та основні характеристики національного інформаційного простору.
13. Мета формування і розвитку національного інформаційного простору України.
14. Підходи до визначення поняття «національна безпека держави».
15. Основні положення Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII.
16. Поняття та сутність інформаційної безпеки держави.
17. Суб'єкти та механізми забезпечення інформаційної безпеки України.
18. Основні положення Закону України «Про інформацію» 1992 року;
19. Основні положення Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» 1994 року;
20. Основні положення Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» 2017 року;
21. Основні положення Указу Президента України № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України».
22. Основні положення Указу Президента України № 96/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України».
23. Основні положення Указу Президента України № 247/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України».
24. Національні інтереси України в інформаційній сфері.
25. Актуальні загрози національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері.
26. Пріоритети державної політики в інформаційній сфері.
27. Роль Міністерства цифрової трансформації України у сфері захисту національного інформаційного простору України.
28. Роль Міністерства інформаційної політики України у сфері захисту національного інформаційного простору України.

29. Роль Державного центру кіберзахисту та протидії кіберзагрозам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також його спеціалізованого структурного підрозділу CERT-UA у сфері захисту національного інформаційного простору України.
30. Роль Служби безпеки України у сфері захисту національного інформаційного простору України.
31. Роль Департаменту кіберполіції Національної поліції України у сфері захисту національного інформаційного простору України.
32. Роль Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України у сфері захисту національного інформаційного простору України.
33. Нормативно-правові інструменти захисту національного інформаційного простору США.
34. Інституційні інструменти захисту національного інформаційного простору США.
35. Особливості захисту національного інформаційного простору Великої Британії
36. Особливості захисту національного інформаційного простору Швейцарії.
37. Особливості захисту національного інформаційного простору країн ЄС.
38. Особливості захисту національного інформаційного простору Японії.
39. Особливості захисту національного інформаційного простору Китаю.
40. Особливості захисту національного інформаційного простору Ізраїлю.

Приклад залікового білету

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітня програма: «Міжнародна інформаційна безпека»
Семестр: 3
Форма навчання: денна
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Навчальна дисципліна: «Захист національного інформаційного простору»

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 1

1. Дати відповідь на тестові завдання (Додаток 1).

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
протокол № 1 від “26” серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Л. В. Новікова

Екзаменатор _____ О. М. Доценко

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна література

1. Бурячок В. Л. Основи формування державної системи кібернетичної безпеки: монографія / В. Л. Бурячок. К.: НАУ, 2013. 432 с.

2. Бусол О. Інформаційна безпека США: законодавче регулювання та перспективи співпраці для України. *Центр соціальних комунікацій НБУВ*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2988:informatsijna-bezpeka-ssha-zakonodavche-regulyuvannya-ta-perspektivi-spivpratsi-dlya-ukrajini&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 20.08.2020).
3. Бусол О. Основні риси контролю за національним інформаційним простором Королівства Велика Британія. *Центр соціальних комунікацій НБУВ*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2962:osnovni-risi-kontrolyu-za-natsionalnim-informatsijnim-prostorom-korolivstva-velika-britaniya-2&catid=71&Itemid=382 (дата звернення: 20.08.2020).
4. Головка А. А. Громадянське суспільство як суб'єкт протидії загрозам національній безпеці в інформаційній сфері : дис. ...канд. політ. наук : 21.01.01. Київ, 2018. 199 с.
5. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства - глобальне завдання у новому тисячолітті»: Міжнародний документ від 12 грудня 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c57 (дата звернення: 20.08.2020).
6. Дубняк К. А. Інформаційний простір: структура та функціональні параметри. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2015. № 4 (24). С. 21–25.
7. Женевський план дій від 12 грудня 2003 року. *Асоціація підприємств інформаційних технологій України*. URL: <http://old.apitu.org.ua/wsis/pd> (дата звернення: 22.05.2019).
8. Косогов О. М., Сірик А. О. Завдання захисту національного інформаційного простору за досвідом ведення гібридної війни РФ на сході України. *Системи озброєння і військова техніка*. 2017. № 1 (49). С. 38–41.
9. Лапінська Є. І. Інформаційна безпека: поняття, види та ознаки. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 6. С. 262–266.
10. Младьонова О. Д. Інформаційна безпека як складова національної безпеки України. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології». 2017. Вип. 31. С. 87–92. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/9596> (дата звернення: 03.05.2020).
11. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства: Міжнародний документ від 22 липня 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163 (дата звернення: 20.08.2020).
12. Політанський В. С. Світові моделі та фундаментальні принципи інформаційного суспільства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 43. Том 1. С. 34–39. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.43/part_1/10.pdf (дата звернення: 20.08.2020).
13. Попова Т. Захист національного інформаційного простору. Досвід США для України. *Радіо Свобода*. 02 листопада 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28830390.html> (дата звернення: 20.08.2020).
14. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#n18> (дата звернення: 20.08.2020).
15. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 20.08.2020).
16. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09 січня 2007 року № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 20.08.2020).
17. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 20.08.2020).

18. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25 лютого 2017 року № 247/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017> (дата звернення: 20.08.2020).
19. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80/ed20130515#n21> (дата звернення: 20.08.2020).
20. Семенов А. Захист національного інформаційного простору Великої Британії. *Політична праксеологія: безпека, технології, комунікації*: Матеріали міжнародної конференції. За ред. В. Бебика. Київ: ВАПН, 2016. С. 91–93.
21. Солдатенко О. Інформаційний простір у мережі Інтернет: правове регулювання та контроль. *Адміністративне право і процес*. 2018. № 5. С. 134–140. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/27.pdf> (дата звернення: 20.08.2020).
22. Солодка О. М. Захист інформаційного простору України в умовах інформаційного суспільства. *Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору*: матеріали міжнародної наукової конференції, м. Київ, 21–23 жовтня 2014 року. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/406> (дата звернення: 20.08.2020).
23. Ткачук Т. Інформаційна безпека держави в національному законодавстві європейських країн. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 1 (Volume 2). С. 145–150. URL: http://vjhr.sk/archive/2018_1/part_2/24.pdf (дата звернення: 20.08.2020).
24. Ткачук Т. Сучасні загрози інформаційній безпеці держави: теоретико-правовий аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 182–186. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/38.pdf> (дата звернення: 20.08.2020).
25. Туніська програма для інформаційного суспільства від 18 листопада 2005 року. *Інформаційне суспільство в Україні*. URL: https://informationsociety.wordpress.com/basics/BCIC_outcomes/tp/#C (дата звернення: 20.08.2020).
26. Туніське зобов'язання з питань інформаційного суспільства від 18 листопада 2005 року. *Асоціація підприємств інформаційних технологій України*. URL: <http://old.apitu.org.ua/BCIC/tz> (дата звернення: 20.08.2020).
27. Шевченко М. Поняття національного інформаційного простору та його характеристики. *Теорія і практика сучасної журналістики. Український інформаційний простір*. 2018. Випуск 1. С. 103–112.
28. 2019 China Data Protection & Cybersecurity Annual Report. March 2020. URL: <https://www.dentons.com/en/insights/guides-reports-and-whitepapers/2020/march/31/-/media/ae0259f3dddf14fecb5b3ceb1c25aaec8.ashx> (Last Accessed: 20.08.2020).
29. Adamsky D. The Israeli Odyssey toward its National Cyber Security Strategy. *The Washington Quarterly*. 2017. Volume 40. Issue 2. P. 113–127. URL: <https://doi.org/10.1080/0163660X.2017.1328928>
30. Baezner M. Cybersecurity in Switzerland: Challenges and the Way Forward for the Swiss Armed Forces. *Connections. The Quarterly Journal*. Winter 2020. Vol. 19. No 1. URL: <http://connections-qj.org/article/cybersecurity-switzerland-challenges-and-way-forward-swiss-armed-forces> (Last Accessed: 20.08.2020).
31. Cohen M. S., Freilich Ch. D., Siboni G. Israel and Cyberspace: Unique Threat and Response. *International Studies Perspectives*, Volume 17, Issue 3, August 2016, Pages 307–321, <https://doi.org/10.1093/isp/ekv023>
32. Dickinson S. China's New Cybersecurity System: There is NO Place to Hide. October 7, 2019. Harris Bricken : web-site. URL: <https://www.chinalawblog.com/2019/10/chinas-new-cybersecurity-system-there-is-no-place-to-hide.html> (Last Accessed: 20.08.2020).

33. Şeker E., Tolga I. B. National Cyber Security Organisation: Turkey. Tallinn, 2018. 20 p.
34. The Privacy, Data Protection and Cybersecurity Law Review / ed. Raul A. Ch. Sixth edition. United Kingdom, Law Business Research Ltd, 2019. 442 p. URL: https://thelawreviews.co.uk/digital_assets/a3cf7f19-36b0-4627-84fe-805c58ab9ae7/The-Privacy-Data-Protection-and-Cybersecurity-Law-Review-Edition-6-secured.pdf (Last Accessed: 20.08.2020).
35. Vozniuk E., Ukrainka L. Principles and Features of Japan's Information Security System. *Політичне життя*. 2017. № 4. С. 8–12.
36. What is the Difference between Cyber Security and Information Security? *Computer Science Degree Hub*. URL: <https://www.computersciencedegreehub.com/faq/what-is-the-difference-between-cyber-security-and-information-security/> (Last Accessed: 20.08.2020).
37. Wyss W. Cybersecurity in Switzerland. February 24, 2020. *LEXOLOGY* : web-site. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=67fa41c8-03f1-44d7-a55f-d291c021a30a> (Last Accessed: 20.08.2020).

Допоміжна література

1. Антонюк В. В. Організаційно-правові засади формування та реалізації державної політики інформаційної безпеки України: 25.00.02 / Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2017. 21 с.
2. Бондар Ю. В. Становлення та еволюція національного інформаційного простору України в процесі формування демократичної політичної культури українського суспільства: автореф. дис. ...канд. політ. наук: 23.00.03/ Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 20 с.
3. Буньківська О. В. Інформаційний простір: соціокультурна сутність, стан та проблеми функціонування в Україні: автореф. дис. ...канд. культурології: 26.00.01 / Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2009. 23 с.
4. Бурячок В. Л., Толубко В. Б., Хорошко В. О., Толюпа С. В. Інформаційна та кібербезпека: соціотехнічний аспект: підручник / за ред. проф. В. Б. Толубка. Київ: ДУТ, 2015. 288 с.
5. Валюшко І. О. Інформаційна безпека України в контексті російсько-українського конфлікту: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Дипломатична академія України при МЗС України; Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Київ, 2018. 210 с.
6. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція внутрішньої політики : вибрані наукові праці. Київ, 2016. 528 с.
7. Войціховський А. В. Забезпечення безпеки інформаційного простору як напрям правоохоронної діяльності ООН. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 76–85. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2199/zabezpechennya_bezpeki_informaciynogo_pr.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 20.08.2020).
8. Глобальна та національна безпека : підручник / авт. кол.: В. І. Абрамов., Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук ; за заг.ред. Г. П. Ситника. Київ: НАДУ, 2016. 784 с.
9. Демченко м. А. Специфіка формування національного інформаційного простору в сучасній Україні в контексті зміни державної політики в інформаційній галузі. *Наукові праці МАУП*. 2016. Вип. 49 (2). С. 43–46.
10. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. 2016. Vol. 2. No. 1. Р. 27–32. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/37314/1/7_31-36.pdf (дата звернення: 20.08.2020).

11. Корченко О. Г., Бурячок В. Л., С. О. Гнатюк. Кібернетична безпека держави: характерні ознаки та проблемні аспекти. *Безпека інформації*. 2013. Т. 19. № 1. С. 40–45.
12. Куцька О.М. Особливості інформаційно-психологічного впливу Російської Федерації напередодні та початковому етапі антитерористичної операції на сході України. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2017. № 1(21). С. 180–190.
13. Ліпкан В. А. Національна безпека України: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2009. 576 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html> (дата звернення: 20.08.2020).
14. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах Євроінтеграції: навчальний посібник. Серія: Національна і міжнародна безпека. Київ: КНТ, 2006. 280 с.
15. Малик Я. Інформаційна безпека України: стан та перспективи розвитку. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 44. С. 13–20. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/edu_44/fail/ch_1/3.pdf (дата звернення: 20.08.2020).
16. Мануйлов Є. М., Ю. Ю. Калиновський. Роль і місце інформаційної безпеки держави у розбудові сучасної української держави. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 2 (29). С. 144–153.
17. Мітін В. І. Інформаційний тероризм на сучасній міжнародній арені. *Международный научный журнал «Интернаука»*. 2011. № 2 (24). С. 65–68.
18. Негодченко В. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 4. С. 77–81. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/04/15.pdf> (дата звернення: 20.08.2020).
19. Ничипорук Н., Вознюк Є. Секрет успіху США у сфері інформаційної безпеки. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2018. № 1 (3). С. 66–71.
20. Об информационном портале по безопасности. *SecurityLab.ru be Positive Technologies*. URL: <https://www.securitylab.ru/about.php> (Last Accessed: 20.08.2020).
21. Онкович А. Соцмережа Фейсбук та захист українського інформаційного простору в умовах російсько-українського конфлікту. *Український інформаційний простір*. 2020. Вип. 5. С. 233–242. URL: <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/206131/206151> (дата звернення: 20.08.2020).
22. Пилипчук В., Дзьобань О. Глобальні виклики й загрози національній безпеці держави в інформаційній сфері. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 3 (78). С. 43–52.
23. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 20.08.2020).
24. Семен Н. Ф. Російські Інтернет-ресурси як чинник інформаційної війни проти України (на прикладі сайтів «Правда.Ру» та «Российский диалог»): дис. ... канд. наук з соц. комун.: 27.00.01 / Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені акад. С. Демянчука; Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Рівне, 2018. 250 с.
25. Ткачук Т. Ю. Правове забезпечення інформаційної безпеки в умовах Євроінтеграції України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 / ДВНЗ «Ужгородський національний університет. Ужгород, 2019. 487 с.
26. Хмелевський Р. М. Дослідження оцінки загроз інформаційній безпеці об'єктів інформаційної діяльності. *Сучасний захист інформації*. 2016. № 4. С. 65–70.
27. Черновол І. Інформаційна безпека США в контексті актуальних загроз і викликів. Травневі студії 2020: історія, міжнародні відносини : збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Травневі студії 2020: історія, міжнародні відносини» / за ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2020. Вип. 5. С. 67–69. URL: <http://jts.donnu.edu.ua/article/view/8277/8276> (дата звернення: 20.08.2020).

28. Широкова-Мурараш О. Г., Акчурін Ю. Р. Кіберзлочинність та кібертероризм як загроза міжнародній інформаційній безпеці: міжнародно-правовий аспект. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 76–81.
29. Collins A. Contemporary Security Studies. 3rd ed. United Kingdom: Oxford University Press, 2013. 478 p.
30. Isazadeh A. Information Society: Concepts and Definitions. *WSEAS Transactions on Systems*. January 2004. URL: https://www.researchgate.net/publication/254476368_Information_Society_Concepts_and_Definitions (Last Accessed: 20.08.2020).
31. Molander R. C., Riddile A. S., Wilson P. A. Strategic Information Warfare: A New Face of War. *RAND Corporation*. URL: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR661/index2.html (Last Accessed: 20.08.2020).
32. Potts M. The State Information Security. *Network Security*. 2012. Volume 2012. Issue 7. P. 9–11. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1353485812700648> (Last Accessed: 20.08.2020).
33. What is Information Security? URL: https://warwick.ac.uk/services/idc/informationsecurity/training/info_sec_quick_guide.pdf (Last Accessed: 20.08.2020).

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Верховна Рада України - www.zakon1.rada.gov.ua.
2. Міністерство закордонних справ - <http://mfa.gov.ua/ua>
3. Міністерство юстиції - <https://minjust.gov.ua/ua>
4. Конституційний Суд України - <http://www.ccu.gov.ua/uk/index>
5. Організація Об'єднаних Націй - <http://www.un.org/>
6. Європейський суд з прав людини - <http://echr.coe.int/>
7. Європейський союз - <http://eeas.europa.eu/>
8. Організація з безпеки та співробітництва в Європі - <http://www.osce.org/>
9. Рада Європи - <http://www.coe.int/web/portal/home>
10. Управління Верховного комісара ООН з прав людини - <http://www.ohchr.org/>
11. Національна парламентська Бібліотека України - <http://www.nplu.org/>
12. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського - www.nbuv.gov.ua
13. Київська центральна міська публічна бібліотека ім. Лесі Українки - <http://lucl.lucl.kiev.ua>
14. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна - <http://www.univer.kharkov.ua>
15. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка - <http://korolenko.kharkov.com>